

Sayın Başkan, Sayın Divan, TÜSİAD'ın Değerli Üyeleri, Sayın Basın Mensupları,

Yüksek İstişare Konseyi Başkanlık Divanı adına hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Bugün Yüksek İstişare Konseyi Başkanı olarak son kez sizlerin huzurundayım.

Gündemin her zaman çok yoğun olduğu ülkemizde, genel kurullarımıza hep gündeme ilişkin değerlendirmeler damgasını vurur. Fakat gündem ne kadar yakıcı olursa olsun, zaman zaman geri yaslanıp, daha uzun bir perspektiften değerlendirme yapmak gerekir.

Nereye gittiğimizi iyi bilmeliyiz ki menzile ulaşalım. 2015 yılında üstlendiğim Yüksek İstişare Konseyi Başkanlığı görevini bugün devrederken sizlerle beraber geçen dokuz yılın değerlendirmesini yapmak istiyorum.

Bunu yaparken dokuz yılda dünyanın ve ülkemizin geçirdiği değişime ve TÜSİAD'ın bu süreçte oynadığı role bakmamız gerekir.

2015 yılında görevi devraldıktan sonra yaptığım ilk konuşmada küresel mimarideki değişim dalgalarına işaret etmiştim.

19. yüzyıl, tarihte uzun 19. yüzyıl olarak bilinir. 1789'da Fransız Devrimi ile başlayan ve 1914'te Birinci Dünya Savaşına kadar devam eden dönem ulus devletlerin kurulduğu ve modern dünyanın temellerinin atıldığı bir dönemdir. Buna karşılık 20.yüzyıl kısadır. Sanıyorum yirmi birinci yüzyılın ikinci on yılı da uzun on yıl terimini hak ediyor. 2008 kriziyle başlayan belirsizlik, karmaşa, bilinmezlik, altüst oluşlar çağı soluksuz devam ediyor.

Neler görmedik ki! Dünya sürekli olarak terör olayları ve toplu cinayetlerle sarsıldı. Küresel ısınma daha önce görülmedik seviyelere ulaştı. Birisi ülkemizde olmak üzere büyük depremler, doğal afetler yaşadı.

Küresel sistemde de depremler yaşandı. Bildiğimiz dünya değişti. Dünya ekonomisi bir türlü eski gücüne dönemedi. Liberal küreselleşme anlayışı ile hiç de uyumlu olmayan müdahaleler ve ticaret savaşlarına şahit olduk. Hayatımıza e-ticaret girdi. Artık ekonominin temel parametrelerini, yeşil ekonomi, yeni teknolojiler ve küresel tedarik zincirlerindeki değişimler şekillendiriyor.

Jeopolitik riskler sürekli olarak tırmandı. Demokratik ülkeler topluluğu ile Çin, Rusya, İran, Kuzey Kore gibi ülkeler arasında sürekli bir gerilim yaşandı. Ortadoğu'daki huzursuzluklar hiç dinmediği gibi üzerine yenileri eklendi. Doğumuzda Azerbaycan-Ermenistan, kuzeyimizde Rusya-Ukrayna, güneyimizde İsrail-Filistin savaşlarını gördük. Avrupa Birliği bir yandan yeni aday ülkelerle genişleme sürecini devam ettirdi. Diğer yandan Birleşik Krallık üyelikten ayrıldı.

Covid pandemisi her alanda çok derin etkiler yarattı. Dünyada gelir adaletsizliği azalmakta ve yoksullukla mücadelede mesafe alınmakta idi. Ama 2019 sonrasında 70 milyon insan yeniden aşırı yoksulluğa itildi.

Savaşlar, iklim krizi, ekonomik zorluklar gibi nedenler dünya üzerinde göçlere ve mülteci krizlerine neden oldu. Mülteci sayısı 2015 yılında 16 milyondan 2023 yılında 30 milyona ulaştı. Türkiye tüm dünyada İran'la birlikte en fazla sayıda göçmene ev sahipliği yapan ülke oldu.

Bütün bu olumsuz tabloya dünyanın hemen her yerinde tepkiler geldi. Toplumsal olaylar tırmandı. Sorunlara işe yarar çözümler üretemeyen merkez siyasetler cezalandırılırken popülizm tırmanışa geçti. Aşırı sağ popülizmdeki yükselişe, her konuda yetkiyi ve bilgiyi tekelinde tutan otoriterlik; bilimin, teknik becerinin, liyakatin değersizleştirildiği bir siyaset anlayışı eşlik etti.

Öte yandan, kadınların eşitlik ve hak talepleri ve cinsel istismara karşı toplumsal bilinç yükseldi. Etnik ayrımcılık karşıtı güçlü eylemler yapıldı.

Teknolojide de büyük ilerlemeler gördük. Özellikle gen ve uzay teknolojileri, otonom cihazlar, yapay zeka ve dijital teknolojilerdeki gelişmeler çığır açtı.

Bu gelişmeler doğal olarak bütün konuşmalarımda önemli bir yer kapladı. Çünkü dünya değişiyorken, değişimi iyi takip etmek, yönelimi doğru okumak ve zamanında pozisyon almak gerekir.

Değerli üyeler,

Geçtiğimiz dokuz yılda ülkemizde de baş döndürücü bir gündem vardı. Bu derin değişimler dönüşümler karşısında siyasi, ekonomik ve sosyal temellerimizi sağlamlaştırmak gerekiyordu.

Dış politikada pazarlıkçı yaklaşımın yerini ilkeler bazında bir politikanın almasından yana olduğumuzu defalarca vurguladım. Batının bir parçası olduğumuzu unutmamamız gerektiğine, Türkiye'nin batı ve doğu arasında bir köprü olduğuna ve AB üyelik sürecinin önemine işaret ettim.

Küresel riskler, bölgesel tehditler, ekonomik çıkarlar dikkate alındığında, AB Türkiye için vazgeçilmez öneme sahiptir. Bunu sürekli ifade ettim.

1999 yılında yönetim kurulu başkanı olduğum yıl Türkiye AB'ye aday ülke statüsü kazanmıştı. 2015 yılında yüksek istişare konseyi başkanı olduğumda AB ile müzakerelere başlayalı 10 yıl olmuştu.

2024 yılında Türkiye hala AB üyelik sürecine devam ediyor.

2016'da bir darbe girişimi yaşadık.

Son dokuz yılda sekiz kez sandık kuruldu. 2 cumhurbaşkanlığı, 4 meclis, 1 halkoylaması, birisi gelecek ay olmak üzere 2 yerel seçim gündemimizi doldurdu. Parlamenter sistemden Cumhurbaşkanlığı hükûmet sistemine geçtik. İktidar yapısı değişmedi ama siyasi gerilim de hiç düşmedi; hatta sürekli olarak tırmandı. Konuşmalarımda kısır siyasi çekişmeleri bir kenara bırakmak gerektiğini vurguladım.

2024 yılında Türkiye hala siyasi istikrar arayışına devam ediyor.

Terör de yakamızı hiç bırakmadı.

2024 yılında Türkiye hala terörle mücadeleye devam ediyor.

Göreve geldiğimde 1999 Gölcük depreminin üzerinden altı yıl geçmişti. Geçen sene ise yaşadığımız korkunç depremin yaralarını hala tam olarak saramadık.

2024 yılında Türkiye hala Marmara depremine nasıl hazır olunacağını tartışmaya devam ediyor.

Ekonomik durum tüm konuşmaların temel başlıklarından birisi oldu.

Yüksek enflasyon, TL'nin değerinde istikrarsızlık, düşük tasarruf oranı, cari açık, düşük verimlilik, düşük katma değerli üretim, orta gelir tuzağı, teknolojiye geri kalma endişesi, yeşil ekonomiye uyum ihtiyacı nitelikli eleman sorunu ekonomik durumun vaz geçilmez başlıkları idi. Bu sorunlar orta yerde duruyorken palyatif çözümler sadece vakit kaybına yol açar. Konjonktür ne kadar elverişsiz olursa olsun, geleceği kaybetmemek için uzun vadeli düşünmek, yapısal sorunları ertelemekten çözmek gerekir.

2015 yılında enflasyon %9, kişi başı gelir 11 bin dolar, cari açığın GSYH'ya oranı % 3 idi. Son verilere göre enflasyon %65, kişi başı gelir 10 bin 659 dolar, cari açığın GSYH'ya oranı ise % 3,6 oldu.

2024 yılında Türkiye hala makroekonomik istikrar arayışına devam ediyor.

2015 yılında Türkiye ekonomisinin dünya ekonomisindeki payı %1.15, küresel mal ve hizmet ihracatındaki payı ise %4.1 idi. Bu oranlar 2022 yılında da değişmedi.

2024 yılında Türkiye hala küresel ekonomideki payını artırma arayışına devam ediyor.

İlk konuşmamdan son konuşmama kadar hep üretim, üretim, üretim dedim. Rasyonel para ve maliye politikaları tabi ki işin a-b-c si. Ama üretim artışı sağlamadan makroekonomik sorunlarda kalıcı bir iyileşme mümkün değil. Küresel konjonktür durumu daha da önemi hale getirdi. Gelişkin bir üretim kapasitesi, hem sanayide, hem tarımda, stratejik önemde. Bu da öngörülebilirlik, iyi bir planlama ve yatırım ortamının iyileştirilmesini, yani hukuk devletinin, yargı tarafsızlığının hiçbir istisnaya müsamaha göstermeden tam anlamıyla uygulanmasına bağlı.

Konuşmalarda sıklıkla dile getirdiğim bir konu da refahın adil dağılması, yoksulluğun azaltılması gereği idi. Yüksek enflasyon ve refah üretmeyen büyüme geçim sıkıntısını getirir. Büyümenin kaynağını tüketime, kentsel ranta, verimliliğe katkısı sınırlı projelere dayandırmak doğru değildir. Oysa kaynakları verimli kullansak, toplanan vergilerde israfı önleyip, eğitim ve diğer sosyal harcamaların payını artırabilsek, durum farklı olabilirdi.

2024 yılında Türkiye hala gelir adaletsizliği ile mücadeleye devam ediyor.

Refahı artırmak için istihdam yaratmak gerekiyor. 2015 yılında işsizlik oranı %10.3 idi. Geçen yılın Kasım ayında %9 oldu.

2024 yılında Türkiye hala vatandaşlarına iyi işler yaratma mücadelesine devam ediyor.

İşsizlik sorunu yaşanırken bir de nitelikli insan kaynağı sorunu yaşıyoruz. Bunun nedeni eğitim sisteminin yeni mesleklere yönelik yeni becerileri kazandırma konusundaki yetersizliği. Konuşmalarında beyin göçünü önlemenin, bilime, özgür düşünceye, eleştirel akla, yaratıcılığa dayalı bir eğitim sisteminin ve eğitimde fırsat eşitliğini sağlamanın önemine çok vurgu yaptım.

Son 20 yılda eğitimle ilgili 17 kez değişiklik yapılmış.

2024 yılında Türkiye eğitimde nitelik ve fırsat eşitliği sorunlarını çözmek yerine hala afaki tartışmalar yapmaya devam ediyor.

TÜSİAD'ın ellinci yılı için yapmış olduğumuz çalışmada, insanın, kalkınmanın hem öznesi hem de hedefi olduğunu belirtmiştik. Kalkınma her şeyden önce insan içindir. Her türlü farklılıklarıyla tüm etnik ve dini inançtan insanımız ülkemizin gücüne güç katar. Bunun için sivil toplumun önünün açılması, ifade özgürlüğü, özgür medya, akademik özgürlükler konuları da sık sık gündemimde oldu.

Kadınlar için ekonomik, toplumsal ve siyasi hayatta fırsat eşitliği sağlanması, kadına şiddetin önüne geçilmesi ve İstanbul Sözleşmesine dönülmesi de dikkat çektiğim hususlardan birisidir.

2015 yılında mecliste kadınların oranı %15 idi. 2023'te bu oran %17 oldu.

2024 yılında Türkiye'de hala kadınların fırsat eşitliği mücadelesi devam ediyor.

Değerli üyeler,

Bu kısa özet karşısında eminim içinizden ülke olarak ne çok vakit kaybetmişiz diye geçiriyorsunuzdur. Gerek benim, gerek başkanların bu kürsüden sık sık dile getirdiği öneriler hayata geçmiş olsaydı, acaba bugün daha farklı bir yerde olur muyduk diye sorduğunuzu da tahmin ediyorum.

Dokuz yıl boyunca yapmış olduğum önerilerin kaynağı tüzüğümüz oldu.

Tüzüğümüz açık ve nettir. Amacımız insan hakları evrensel ilkelerinin, düşünce, inanç ve girişim özgürlüklerinin, laik hukuk devletinin, katılımcı demokrasi anlayışının, liberal ekonominin, rekabetçi piyasa ekonomisinin kurum ve kurallarının ve sürdürülebilir çevre dengesinin benimsendiği bir toplumsal düzenin oluşması olarak belirtilmiştir.

Şimdiye kadar her yönetim bu amaçları gerçekleştirmek için çalıştı. Gün oldu bu amaçlara yaklaştık; gün oldu uzaklaştık.

TÜSİAD Yüksek İstişare Konseyi Başkanlık Divanı adına ben bu kürsüde bu temel ilkeleri hiç bıkıp usanmadan vurguladım. Siz de desteğinizi göstermeye devam ettiniz.

Bundan sonra da doğru bildiğimiz yolda ilerleyeceğiz.

Buradayız çünkü bu amaçların istisnasız hepsini sonuna kadar gerçekleştirene kadar var gücümüzle çalışacağız.

Değerli üyeler,

Konuşmalarımda zaman zaman yer verdiğim bir konu da bir sivil toplum örgütü olarak TÜSİAD oldu.

TÜSİAD'ın kuruluşunun üzerinden 53 yıl geçti. Tarihi bu kadar eskiye dayanan kurum ülkemiz açısından nadir rastlanan bir durum. Üstelik bağımsız, sivil ve en önemlisi de gönüllülüğe dayanan bir iş dünyası kuruluşu. Bu özelliğiyle TÜSİAD sadece ülkemiz açısından değil, dünyada da az bulunur bir sivil toplum örgütüdür. TÜSİAD, gücünü üyelerinden ve dile getirdiği görüşlerin kamuoyunda sahiplenilmesinden alır. Başka bir şeyden değil. Bana, TÜSİAD'ı TÜSİAD yapan ne diye sorarsanız doğru bildiği yolda yıllardır aynı kararlılıkla ilerlemesidir derim.

Değerli üyeler,

53 yılın yaklaşık 30 yılında TÜSİAD'ın yönetim kurulu üyesi, yönetim kurulu başkanı ve Yüksek İstişare Konseyi Başkanı olarak çeşitli yönetim kademelerinde görev almış olmak benim için çok büyük bir onur.

Görev yaptığım süre boyunca TÜSİAD yönetiminde beraber çalıştığım tüm arkadaşlarıma huzurlarınızda teşekkür etmek isterim. Siz değerli TÜSİAD üyelerinin, geçmiş dönem başkanlarımızın ve Yüksek İstişare Konseyi Divan Üyelerinin verdikleri destek bu dönemdeki en büyük yardımcımdı. TÜSİAD, şirket çalışanlarımız, yöneticilerimiz, uzmanlar, akademisyenler, Türkiye'nin her bölgesinden gönüllü iş dünyası örgütlerinin temsilcileri ve üyelerimizin birlikte çalıştığı çok büyük bir aile. Görev sürem boyunca, bu büyük ailenin ülkemizin tüm sorunları ile dertlendiğini ve bitmek bilmeyen bir enerji ile çözüm üretmeye çalıştığını bilmek ülkemizin geleceğine duyduğum güvenin hep diri kalmasını sağladı.

Yüksek İstişare Konseyi başkanı olarak beraber çalıştığım TÜSİAD başkanları Cansen BAŞARAN-SYMES, Erol BİLECİK, Simone KASLOWSKI ve Orhan TURAN'a başarılı yönetimleri ve onlarla beraber görev almış olan tüm yönetim kurulu üyelerine de özverili çalışmaları için çok teşekkür ediyorum. Hepsini tanımaktan ve beraber çalışmaktan büyük bir zevk aldım ve onur duydum. Bir başka teşekkür de Genel Sekreterliğimize ve temsilciliklerimize. TÜSİAD'ın ulaşmış olduğu kurumsallıkta ve Yüksek İstişare Konseyi başkanlarının ve Yönetim Kurulu başkanlarının çalışmalarında sekreteryamızın katkısının çok büyük olduğunu görüyorum. Görevlerine bağlılıkları ve çalışkanlıkları için hepsine ayrı ayrı teşekkür ederim.

Görevimden, ülkenin geleceğine olan sarsılmaz güven ile ayrılıyorum. Ülke olarak farklılıklarımızın zenginliğinden kuvvet aldığımızda, birlik beraberlik içinde olduğumuzda, birbirimize güvendiğimizde, istişareye ve ortak akla önem verdiğimizde alt edemeyeceğimiz hiçbir sorunun olmadığını hep vurguladım. Bundan 100 yıl önce çok daha namüsaıt koşullar altında Atatürk ve arkadaşları nasıl başarmışlarsa, aynı şekilde başarabileceğimize yürekten inanıyorum.

Sözlerime son verirken bu bayrak yarışında bayrağı teslim alacak olan yeni yönetimi şimdiden tebrik ediyor, başarılar diliyorum. Siz değerli üyelerimizin bundan önceki dönemlerde olduğu gibi bu dönemde de görev yapacak olan Yüksek İstişare Konseyi başkanlık divanına ve yönetim kuruluna desteğinizi devam ettireceğinize inancım tam.

Beni dinlediğiniz için teşekkür ediyor, hepinizi sevgi ve saygıyla selamlıyorum.